

גליונות לפרשת השבוע
בעריכת נחמה ליבוביץ
שנת העשרים וחמש

ל"ד

בי-תשא (תשכ"ו)

א. שאלה כללית

השוה את ההכנות לקראת קבלת הלוחות השניים בפרקנו להכנות לקראת קבלתם הראשונה (פרק י"ט ופרק כ"ד א'-ב'). מה הם ההבדלים הבולטים ומה סבותיהן?

ב. הלוחות השניים

א. פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים.

ראב"ע בפרשו הקצר לשמות (שאינו מודפס בחומשים):
ויאמר הגאון, כי השניים בכבדים מהראשונים בשבעה דרכים: הא' שתקן להם ארון ששם שם הלוחות; והשני כי בשנים כתוב "למען ייטב לך" שהוא טוב העולם הבא; והג', כי יש עליהם שלש בריתות: (ל"ד י') "הנה אנכי כורת-ברית", (כ"ז) "כרתי אתך ברית", (כ"ח) "ויכתוב... את דברי הברית"; והד', כי בס חלק מהשמים והארץ כגוף בן אדם, כמו (דב' ל' י"ט) "העידותי בכם היום"; החמשי, שהראשונים הורידם ביום חול; הו' כי בעבורם קרו עור פניו; השניעי, כי קבלום ישראל, כי התאבלו על הראשונות.

ואין צורך להשיב על דברי זה הגאון, כי ראיותיו הם כדברי חלוס, לא פעלים ולא סורידים, רק יצא עתק מפיו. והאומר כן - חייב שילקה, כי ידוע כי מכתב האחרונים כמכתב הראשונים - מכתב אלוקים הוא. והנה חס במכתב שוים.

ועל דעתי הראשונים בראם השם והשניים פסלם משה מאבן גבראת, והנה מעשה משה בכבד ממעשה אלוקים?

1. הסבר מהי מעלתם הרביעית של הלוחות השניים לפי דעת רס"ג? ומה ענין דב' ל' י"ט לעניננו?
- א 2. הסבר את המעלה החמישית? מניין לו, שלא היה גם זה יום חול?
3. השוה את דברי רס"ג כאן לדברי בעל משך חכמה שהובאו בגליון בי-תשא תשכ"א. מה ביניהם?

ג. ד'. ויפסל שני לוחות אבנים כראשונים וישכם משה בבקר ויעל אל הר סיני כאשר צוה ה' אותו ויקח בידו שני לוחות אבנים.

ראב"ע ד"ה ויפסל: מנהג הלשון לדבר ככה, לאמר "ויקח בידו שני לוחות אבנים" ולא אמר "ויקח בידו שני הלוחות", כמו (בר' י"ט כ"ד) "וזה" המסיר על סדרם ועל עמורה גפרית ואש מאת ה'" ולא אמר "מאתו". וככה בפסוק אחד "בני ישראל" חסם פעמים (במד' ח' י"ט) והוא דרך צחות.

העמק דבר ד"ה ויקח בידו שני לוחות אבנים: לפי סדר הענין הרי מבינו: "ויפסל... וישכם משה בבקר ויקח את הלוחות בידו ויעל אל הר סיני" או "ויעל אל הר סיני ושני לוחות בידו"! אבל בא ללמדנו דלקיחת הלוחות הועיל למשה גם בעת (פסוק ב') "וירד..." - היינו בשעה שעבר כבודו ית' לפני משה. ולוא היה צנוע מאד ולא רצה להביט, אזי לקח בידו הלוחות שהיו סובחים על ה"ה ושם אוחס נגד פניו. על כן לא כתוב עוד מענין "ושיכוחי כפי" וכן לא כתיב ראיות אחרות. וכמו שהיתה מידתו בסנה, כן בסיני...

1. מה קשה לשני הפרשנים?
2. מה ההבדל העקרוני בין גישותיהם?
- אא 3. לפי דעת בעל העמק דבר הקטין משה בצניעותו את בקשתו עתה. הסבר, מה רצה מעיקרא, מה רצה עתה?
4. במה דומה לדעת בעל העמק דבר משה במעמד זה למעמדו על יד הסנה?
- א 5. הראב"ע מסתמך בישוב הקשי על בר' י"ט כ"ד. הסבר איך אפשר לישב את הקשי הזה שם, אם לא נלך בשיטת הראב"ע?

ד. ה' וירד ה' בענן ויטיב עמו שם

ראב"ע ד"ה וירד: י"א, כל "ויתיצב" על הענן, כי ה' היה עובר.

רסב"ן ד"ה ויחיצב עמו שם: ה' נחיצב, כענין (שמואל א' ג' י') "ויבא ה' ויחיצב" "עמו" - עם משה שבא בענין כאשר בראשונה.

רסב"ס ד"ה ויחיצב עמו: עם משה חניצב שם, כדכתיב (ל"ג כ"א) "ונצבת על הצור".

ו' אברהם בן הרמב"ם ד"ה ויחיצב עמו שם: השאלה ומשל לענין ההבנה והחשבה השכלית כעין "פה אל פה" (במדבר י"ב ח'); וכעין "פנים אל פנים" (שם' ל"ג י"א) וכיוצא בזה.

אברבנאל: ...שירדה השגחת ה' שם לתשפיע עליו בענינו, ואמר "ויחיצב עמו שם" אינו חוזר לה' ית' שניצב על משה ולא למשה שניצב לפני ה', אבל הוא חוזר אל הענין שזכר, שעמד עם משה, כמו שיעדו (שם' ל"ג כ"ב) "ושכוחי כפי עלי".

ספורנו ד"ה ויחיצב עמו שם: משה עם האל, כמו שאמר לו (שם' ל"ד ב') "ונצבת לי שם".

א. 1. מהי השאלה העומדת לפני כלם, ומה גרם לחלוקי דעות אלה?

2. כמה תשובות ניתנות בזה? חלק את הפרשנים לקבוצות!

אא. 3. הסבר את דברי ראב"ע ורמב"ן המסומנים בקו.

א. 4. המפרשים כלם מביאים ראיותיהם מפסוקי פרשתנו (מפרק ל"ג או ל"ד), מה ראה הרמב"ן להביא מפרק לחסו ולהסתמך על פסוק מתוך שמואל א' ג'?

א. 5. נסח להכריע בין הדעות הללו על פי החקירה (עיין בפרקים ל"ג-ל"ד).

ה. ה'. ויעבר ה' בענין ויחיצב עמו שם ויקרא בשם ה'.

תרגום אונקלוס: וקרא בשמא דה'.

תרגום יונתן: וקרא משה בשום מימרה דה'.

ראב"ע חנה ה' הוא הקורא, וחנה למדנו איך יקרא משה.

אברבנאל פרשו המפרשים, שה' קרא לפני משה את ה' הנכבד החוא, לקיים מה שיעדו... ואין חזק כן, אבל הוא חוזר למשה ואומר: כאשר ראה משה שרות בשאתחו מאת ה' ושמתחו בנקרה הצור וסתם בעדו בעב הענין היה צועק וקורא בשם ה' מנקרה הצור ואומר ה' אלוקי, זכור את אשר הבטחתני ולמה סכות בענין לך?

ספורנו ויקרא ה' ית' בשם ה' - קריאה מודיעה מעולות אלוקיות.

באורי ... והנכון כמשומו, שה' הוא הקורא ומודיע דרכיו ומידותיו למשה עבדו ומלמדו היאך יקרא.

1. מה חן שתי הדרכים להבנת פסוקנו? האם החכמה בשאלה חקודמת קובעת גם את החכמה בשאלה זו?

2. מה ראיות מן הכתוב אמר לחביא לדעת הראב"ע?

3. מהו הקשי שבין פסוק ה' לפסוקים ו'-ז! אם נקבל את דעת הראב"ע לפ' ה' על פי איזו מידה שחתורה נדרשת בה יש לבאר קשר דה? וע' בר' ל"ז ה' - ו, ז, ח.

4. עיין במחזור יום הכפורים (או בסדר סליחות): "אל מלך יושב על כסא רחמים מתנחג בחסידות... כמו שכתוב "וירד ה' בעצמו" ויחיצב עמו שם ויקרא בשם ה'".

לפי איזו מידה פרש מסדר הפילה זו את פסוקנו?

השאלות בטעמי המקרא לפרשה זו יבואו אי"ה בגליון השבוע הבא ואת הלומדים הסליחה.